

Anadolu'da Roma Dönemi Yol Ağı ve Arapgir Roma Dönemi Yolu

Roma Road Network in Anatolia and the Roma Road of Arapgir

Ali Murat AKTEMUR

Geliş: 24.06.2026 | Kabul: 27.09.2026

Öz: Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki hâkimiyeti, yalnızca siyasî ve askerî bir kontrol mekanizmasıyla değil, aynı zamanda gelişmiş bir ulaşım sistemiyle de desteklenmiştir. Roma döneminde inşa edilen yollar, eyalet yönetiminin etkinliğini artıran, orduların hareket kabiliyetini sağlayan ve ekonomik ilişkileri güçlendiren temel altyapı unsurları arasında yer almıştır. Anadolu'nun coğrafi konumu, doğu-batı ve kuzey-güney yönlü bağlantıların kesiştiği bir alan oluşturması nedeniyle Roma yol sisteminde özel bir öneme sahip olmuştur. Doğu Anadolu yönündeki yollar ise Roma'nın doğu sınır politikası açısından ayrı bir öneme sahiptir. Fırat Nehri çevresindeki güzergâhlar, Roma ile doğudaki rakip güçler arasındaki askerî hareketliliğin sağlanmasında kullanılmıştır. Bu yollar üzerinde kurulan askerî merkezler ve konaklama istasyonları, Roma ordusunun uzun mesafeli hareketlerini kolaylaştırmıştır. Anadolu'daki Roma yol güzergâhları, yalnızca farklı kentleri birbirine bağlayan ulaşım hatları değildir. Bu yollar; Roma'nın siyasî hâkimiyetini güçlendiren, ekonomik dolaşımı sağlayan ve kültürel etkileşimi artıran çok işlevli altyapı sistemleri olarak değerlendirilmelidir. Anadolu'nun Roma dönemindeki önemi büyük ölçüde bu gelişmiş ulaşım ağı sayesinde sürdürülebilir hale gelmiştir. Bu çalışmada Malatya'nın Arapgir İlçesi yakınındaki Roma dönemi yolu örneğinde Anadolu'daki Roma yolları; askerî organizasyon, ticaret ağları, kentleşme süreçleri ve kültürel etkileşim bağlamında ele alınmaktadır. Ayrıca yol yapım teknikleri ve günümüze ulaşan arkeolojik kalıntılar üzerinden Roma ulaşım sisteminin etkileri değerlendirilmektedir. Sonuç olarak Anadolu'daki Roma yolları; askerî kontrol, idarî düzen, ekonomik bütünleşme ve kültürel etkileşim işlevlerini aynı anda taşıyan çok katmanlı bir altyapı sistemi olarak değerlendirilmelidir. Bu yollar, Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki varlığının sürekliliğini sağlayan ve bölgenin tarihsel gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi ve Arkeoloji, Roma yolları, Anadolu, ulaşım ağı, Roma İmparatorluğu, antik kentler, Malatya, Arapgir

Abstract: The Roman Empire's dominance in Anatolia was supported not only by a political and military control mechanism, but also by a sophisticated transportation system. Roads built during the Roman period were among the fundamental infrastructure elements that increased the efficiency of provincial administration, ensured the mobility of armies, and strengthened economic relations. Anatolia's geographical location, forming an area where east-west and north-south connections intersected, gave it special importance in the Roman road system. Roads in eastern Anatolia were particularly significant in terms of Rome's eastern border policy. Routes around the Euphrates River were used to facilitate military movement between Rome and rival powers to the east. Military centers and encampments established along these roads facilitated the long-distance movements of the Roman army. Roman road routes in Anatolia were not merely transportation lines connecting different cities. These roads; Roman roads should be considered as multi-functional infrastructure systems that

✉ Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi

Türkiye | murataktetur@atauni.edu.tr

Citation: Aktemur, A. M. (2026). Anadolu'da Roma dönemi yol ağı ve Arapgir Roma dönemi yolu. *Kesit Akademi Dergisi*, 12 (48), 555-573.

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. *This article was checked by İntihal.net.* Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. *This article is under the Creative Commons license.*

strengthened Roman political dominance, facilitated economic circulation, and increased cultural interaction. Anatolia's importance during the Roman period was largely sustained thanks to this advanced transportation network. This study examines Roman roads in Anatolia, using the example of a Roman-era road near Arapgir District in Malatya, in the context of military organization, trade networks, urbanization processes, and cultural interaction. Furthermore, the effects of the Roman transportation system are evaluated through road construction techniques and surviving archaeological remains. In conclusion, Roman roads in Anatolia should be considered as a multi-layered infrastructure system simultaneously fulfilling the functions of military control, administrative order, economic integration, and cultural interaction. These roads were one of the most important elements ensuring the continuity of the Roman Empire's presence in Anatolia and influencing the historical development of the region.

Keywords: Art History and Archaeology, Roma roads, Anatolia, transportation network, Roma Empire, ancient cities, Malatya, Arapgir

Giriş

Ulaşım sistemleri, geçmiş toplumların siyasi örgütlenme biçimlerini ve ekonomik ilişkilerini anlamada önemli göstergelerden biridir. Roma İmparatorluğu'nun geniş coğrafyalara yayılmasında yol ağları belirleyici bir rol üstlenmiş, askerî birliklerin sevkiyatından ticari malların dolaşımına kadar birçok alanın düzenlenmesini sağlamıştır. Roma yönetimi için yollar yalnızca fiziksel bağlantılar değil, aynı zamanda imparatorluk otoritesinin taşraya aktarılmasını sağlayan araçlar olarak görülmüştür (Laurence, 1999: 45).

Anadolu, Roma egemenliği döneminde doğu sınırlarına ulaşımı sağlayan stratejik bir bölge olması nedeniyle yoğun bir yol yapım faaliyetinin gerçekleştiği alanlardan biri olmuştur. Bölgedeki yollar, Roma'nın batıdaki merkezleri ile doğudaki askerî bölgeleri arasında bağlantı kurmuş; aynı zamanda Anadolu şehirlerinin ekonomik gelişiminde etkili olmuştur. Özellikle Efes, Pergamon, Antakya ve Kapadokya çevresindeki güzergâhlar, Roma dönemindeki ulaşım ağının önemli parçalarını oluşturmuştur (Mitchell, 1993:104).

Roma yollarının Anadolu'daki gelişimi, Roma'nın bölgeyi MÖ 1. yüzyıldan itibaren sistemli biçimde yönetmeye başlamasıyla hız kazanmıştır. Daha önce Pers, Helenistik ve yerel krallıklar döneminde kullanılan bazı güzergâhlar Roma mühendisliğiyle yeniden düzenlenmiş ve imparatorluk ulaşım sistemine dahil edilmiştir (French, 1988:12). Böylece mevcut yollar yalnızca korunmamış, aynı zamanda yeni köprüler, mil taşları ve konaklama noktalarıyla desteklenen kapsamlı bir ağ oluşturulmuştur.

Roma İmparatorluğu'nda Yol Sisteminin Gelişimi

Roma yol sistemi, imparatorluğun idarî ve askerî ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanmıştır. Ana yollar genellikle devlet kontrolünde yapılmış ve bakım faaliyetleri düzenli biçimde yürütülmüştür. Bu yolların önemli özelliklerinden biri, uzun mesafelerde dayanıklılığı artıran taş döşeme tekniklerinin kullanılmasıdır. Yol yapımında zemin hazırlığı, taş tabakalarının yerleştirilmesi ve su tahliye sistemlerinin kurulması mühendislik açısından gelişmiş uygulamalar olarak değerlendirilir (Adams, 2007:76).

Anadolu'daki Roma yolları da bu genel sistemin bir parçası olarak oluşturulmuştur. Roma yönetimi, özellikle askerî açıdan önem taşıyan bölgelerde hızlı ulaşımı sağlayacak güzergâhlara öncelik vermiştir. Bu durum, Anadolu'nun doğu sınırları ve iç bölgeleri arasında güçlü bir bağlantı kurulmasına yardımcı olmuştur. Yol güzergâhlarında bulunan mil taşları ise yalnızca mesafe belirleme amacı taşımamış, aynı zamanda imparatorluk otoritesinin görünür sembolleri olarak kullanılmıştır (French, 1988:31).

Roma yollarının bir diğer önemli özelliği, kentlerin gelişimini doğrudan etkilemesidir. Yol üzerinde bulunan yerleşimler, ticaret hareketliliği sayesinde ekonomik açıdan güçlenmiş ve Roma kent modeliyle yeniden şekillenmiştir. Bu nedenle yollar, yalnızca ulaşım altyapısı değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik dönüşüm sağlayan unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

Anadolu'daki Ana Roma Yolu Güzergâhları

Roma döneminde Anadolu'daki yol ağı, imparatorluğun askerî, idarî ve ekonomik gereksinimlerine göre şekillenmiştir. Bölgenin coğrafi yapısı nedeniyle yollar çoğunlukla doğal geçitleri, vadileri ve stratejik noktaları takip ederek oluşturulmuştur. Roma mühendisliği mevcut ulaşım hatlarını geliştirmiş, yeni güzergâhlar açmış ve bunları köprüler, istasyonlar ile mil taşları aracılığıyla sistemli bir ulaşım ağına dönüştürmüştür. Anadolu'daki Roma yolları genel olarak batı kıyılarından iç bölgelere, oradan da doğu sınırlarına uzanan hatlar şeklinde gelişmiştir (French, 1988:52).

Anadolu'nun batısındaki en önemli yol bağlantılarından biri, Ege kıyılarını iç bölgelere bağlayan güzergâhlardır. Özellikle Efes Antik Kenti çevresinden başlayan yollar, Sardis Antik Kenti üzerinden Anadolu'nun iç kesimlerine

ulaşmıştır. Bu hat, yalnızca askerî hareketlilik açısından değil, aynı zamanda Ege limanları ile iç bölgelerdeki üretim merkezleri arasındaki ticaretin devamlılığı bakımından da önemli olmuştur. Efes'in Roma döneminde Asya Eyaleti'nin merkezi konumuna yükselmesi, çevresindeki yol ağının önemini daha da artırmıştır (Mitchell,1993:128).

İç Anadolu'da gelişen önemli güzergâhlardan biri ise batı-doğu yönündeki bağlantılardır. Bu yollar, Roma'nın batı eyaletlerini doğu sınırlarına bağlayan stratejik ulaşım hatları olarak kullanılmıştır. Ankara çevresi, antik dönemde önemli bir kavşak noktası olmuş; buradan Kapadokya bölgesine ve doğu yönündeki askerî merkezlere ulaşan yollar gelişmiştir. Özellikle Galatia bölgesindeki yol ağı, Roma yönetiminin bölgedeki kontrolünü sağlamlaştırmasında etkili olmuştur (Ramsay,1890:25).

Kapadokya bölgesi, Anadolu Roma yollarının doğuya açılan önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bölgenin askerî açıdan kritik konumu nedeniyle yollar yoğun biçimde kullanılmıştır. Roma ordularının doğu sınırlarına ulaşmasında Kapadokya üzerinden geçen güzergâhlar büyük önem taşımıştır. Bu yollar aynı zamanda bölgedeki kentler arasında ekonomik ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Kayseri çevresindeki antik yerleşimler, Roma ulaşım sisteminin doğu Anadolu bağlantılarında önemli duraklar arasında yer almıştır (Mitchell,1993:171).

Anadolu'nun güneyindeki yollar ise Akdeniz kıyıları ile iç bölgeler arasındaki bağlantıyı sağlamıştır. Antalya çevresinden başlayan ve Pisidia ile Lykaonia bölgelerine uzanan yollar, Roma döneminde hem askerî hem de ticari amaçlarla kullanılmıştır. Dağlık araziler nedeniyle bu bölgelerde yol yapımı daha karmaşık olmuş, ancak Roma mühendisleri geçitler, taş döşeli yollar ve köprüler aracılığıyla ulaşımı mümkün hale getirmiştir (French,1988:76).

Doğu Anadolu yönündeki yollar ise Roma'nın doğu sınır politikası açısından ayrı bir öneme sahiptir. Fırat Nehri çevresindeki güzergâhlar, Roma ile doğudaki rakip güçler arasındaki askerî hareketliliğin sağlanmasında kullanılmıştır. Bu yollar üzerinde kurulan askerî merkezler ve konaklama istasyonları, Roma ordusunun uzun mesafeli hareketlerini kolaylaştırmıştır (Isaac,1992:134).

Sonuç olarak Anadolu'daki Roma yol güzergâhları, yalnızca farklı kentleri birbirine bağlayan ulaşım hatları değildir. Bu yollar; Roma'nın siyasî hâkimiyetini güçlendiren, ekonomik dolaşımı sağlayan ve kültürel etkileşimi artıran çok işlevli altyapı sistemleri olarak değerlendirilmelidir. Anadolu'nun Roma dönemindeki önemi büyük ölçüde bu gelişmiş ulaşım ağı sayesinde sürdürülebilir hale gelmiştir.

Roma Yollarının Askerî, İdarî ve Ekonomik İşlevleri

Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki varlığının devam ettirilmesinde yol sistemleri temel yönetim araçlarından biri olmuştur. Roma yönetimi, geniş coğrafyalara yayılan egemenliğini sürdürebilmek için hızlı ve güvenilir ulaşım ağlarına ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle Anadolu'daki yollar, yalnızca kentler arasında bağlantı kuran ulaşım hatları olarak değil; askerî birliklerin sevki, devlet haberleşmesi, vergi toplama faaliyetleri ve ekonomik dolaşımın düzenlenmesi açısından stratejik altyapılar olarak değerlendirilmiştir (Laurence, 1999:62).

Askerî açıdan Roma yollarının en önemli işlevi, orduların farklı bölgelere hızlı biçimde ulaşmasını sağlamaktır. Anadolu, Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırlarına yakın konumu nedeniyle askerî hareketliliğin yoğun olduğu bölgelerden biri olmuştur. Özellikle doğu sınırlarında ortaya çıkan tehditlere karşı lejyonların sevk edilmesi, düzenli ve dayanıklı yol ağlarının varlığıyla mümkün olmuştur. Roma askerî birlikleri, bu yollar aracılığıyla stratejik merkezlere ulaşabilmiş ve bölgesel kontrolü sürdürebilmiştir (Isaac,1992:141).

Roma yollarının askerî niteliği, güzergâhların seçiminde de kendisini göstermektedir. Yol hatları çoğunlukla doğal engellerin aşılabileceği, kontrol edilmesi kolay ve önemli yerleşim noktalarını birbirine bağlayan alanlardan geçirilmiştir. Böylece yollar hem ulaşımı kolaylaştırmış hem de Roma'nın Anadolu üzerindeki siyasî denetimini güçlendirmiştir. Yol kenarlarında bulunan askerî istasyonlar ve konaklama noktaları, uzun mesafeli hareketlerde lojistik destek sağlamıştır (French, 1988: 91).

İdarî açıdan bakıldığında Roma yolları, merkezî yönetim ile taşra arasındaki iletişimin temel unsurlarından biri olmuştur. Roma valileri, memurlar ve devlet görevlileri eyalet yönetimiyle ilgili görevlerini bu yollar aracılığıyla yerine getirmiştir. Mil taşları ve yol üzerindeki yazıtlar, imparatorluk yönetiminin bölgedeki varlığını görünür hale getiren araçlar arasında yer almıştır. Bu unsurlar

aynı zamanda Roma'nın altyapı yatırımlarını ve siyasî gücünü temsil eden semboller olarak kullanılmıştır (Ramsay,1890:39).

Ekonomik açıdan Roma yolları, Anadolu'nun üretim merkezleri ile liman kentleri arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir. Tarımsal ürünler, madenler ve çeşitli ticari mallar bu yollar aracılığıyla farklı bölgelere taşınmıştır. Özellikle batı Anadolu'daki liman kentleri ile iç bölgeler arasındaki ulaşımın gelişmesi, ticaret hacminin artmasına katkı sağlamıştır. Yol ağı sayesinde Anadolu, Roma ekonomik sistemi içerisinde önemli bir üretim ve dağıtım bölgesi haline gelmiştir (Mitchell,1993:186).

Yolların ekonomik etkisi yalnızca ticaretle sınırlı kalmamıştır. Yol güzergâhları üzerinde bulunan yerleşimler, artan hareketlilik sayesinde büyümüş ve yeni ekonomik faaliyet alanları kazanmıştır. Hanlar, pazar alanları, depolama yapıları ve hizmet noktaları yol ekonomisinin gelişmesini sağlamıştır. Böylece Roma yolları, çevresindeki kentlerin sosyal ve ekonomik yapısını doğrudan etkileyen bir unsur haline gelmiştir.

Roma döneminde yol ağlarının kültürel etkileri de göz ardı edilmemelidir. Farklı bölgeler arasında insan hareketliliğinin artması, dil, inanç, sanat ve mimari anlayışların yayılmasını kolaylaştırmıştır. Anadolu'daki Roma yolları, yalnızca fiziksel bağlantılar değil, aynı zamanda kültürel etkileşim kanalları olarak da işlev görmüştür.

Genel olarak değerlendirildiğinde Anadolu'daki Roma yolları; askerî güvenlik, idarî kontrol ve ekonomik bütünleşme amaçlarını aynı sistem içerisinde birleştiren çok yönlü yapılar olmuştur. Bu özellikleri sayesinde yollar, Roma hâkimiyetinin Anadolu'da uzun süre devam etmesinde belirleyici unsurlardan biri olarak ortaya çıkmıştır.

Roma Dönemi Yol Yapım Teknikleri, Mil Taşları ve Arkeolojik Kalıntılar

Roma yol sisteminin başarısının temelinde gelişmiş mühendislik uygulamaları bulunmaktadır. Roma mühendisleri, farklı coğrafi koşullara uyum sağlayabilecek dayanıklı yollar inşa etmek için zemin hazırlama, taş döşeme ve su tahliye sistemleri gibi çeşitli teknikler kullanmıştır. Anadolu gibi dağlık ve farklı iklim özelliklerine sahip bir bölgede yol yapımı, yalnızca ulaşım ihtiyacını

karşılamaya yönelik basit uygulamalar olmamış; arazi şartlarına uygun mühendislik çözümleri gerektirmiştir (Adams,2007: 82).

Roma yollarının yapımında öncelikle güzergâh belirlenmiş, ardından yolun dayanıklılığını artırmak amacıyla zemin hazırlanmıştır. Yol tabanında büyük taşlardan oluşan sağlam bir altyapı oluşturulmuş, bunun üzerine daha küçük taş ve çakıl tabakaları yerleştirilmiştir. Üst yüzey ise genellikle düzgün kesilmiş taşlarla kaplanarak uzun süre kullanılabilir bir yol yüzeyi meydana getirilmiştir. Bu teknik, özellikle yoğun askerî ve ticari kullanım gören ana güzergâhlarda tercih edilmiştir (Laurence,1999:74).

Anadolu'daki Roma yollarında arazi koşullarına göre farklı yapım yöntemleri uygulanmıştır. Düzlük alanlarda daha geniş ve doğrudan ilerleyen yollar yapılırken, dağlık bölgelerde eğimi azaltmak amacıyla kıvrımlı güzergâhlar tercih edilmiştir. Vadiler, geçitler ve nehir geçişleri yol planlamasında dikkate alınmış; gerekli noktalarda köprüler ve destek yapıları inşa edilmiştir. Bu durum, Roma yol mühendisliğinin bölgesel şartlara uyum sağlayan bir karakter taşıdığını göstermektedir (French,1988:102).

Roma yollarının önemli unsurlarından biri de mil taşlarıdır. Mil taşları, yol üzerindeki mesafeleri göstermekle birlikte siyasî ve idarî anlamlar da taşımıştır. Bu taşlar üzerinde çoğunlukla yolu yaptıran veya onartan imparatorun adı, unvanları ve yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler yer almıştır. Böylece mil taşları, Roma yönetiminin altyapı faaliyetlerini belgeleyen yazılı arkeolojik kaynaklar haline gelmiştir (French,1988:118).

Anadolu'da bulunan mil taşları, Roma yol ağının günümüzde anlaşılmasında önemli kanıtlar sağlamaktadır. Bu taşlar sayesinde antik güzergâhların yönleri, kullanım dönemleri ve bazı yolların geçirdiği onarım süreçleri belirlenebilmektedir. Özellikle Galatia, Kapadokya ve Pisidia bölgelerinde bulunan örnekler, Roma ulaşım sisteminin bölgedeki yaygınlığını ortaya koymaktadır (Mitchell,1993:214).

Roma yollarının arkeolojik kalıntıları günümüzde de Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görülebilmektedir. Taş döşeli yol parçaları, köprüler, geçiş yapıları ve yol kenarındaki mimari kalıntılar, Roma ulaşım sisteminin fiziksel izlerini oluşturmaktadır. Bu kalıntılar yalnızca teknik özellikleri açısından değil, antik

dönemde insanların, orduların ve malların nasıl hareket ettiğini anlamak açısından da önem taşımaktadır.

Yol güzergâhlarının çevresinde gelişen yerleşimler de Roma ulaşım sisteminin arkeolojik yansımaları arasında yer almaktadır. Yol bağlantıları sayesinde büyüyen kentler, ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı merkezlere dönüşmüştür. Bu nedenle Roma yollarının incelenmesi, yalnızca ulaşım tarihini değil; aynı zamanda kentleşme, ekonomi ve toplumlar arası ilişkileri anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç olarak Roma dönemi Anadolu yolları, gelişmiş teknik özellikleri ve çok yönlü kullanım amaçlarıyla antik dünyanın en başarılı ulaşım sistemlerinden birini temsil etmektedir. Yol yapım teknikleri, mil taşları ve arkeolojik kalıntılar, Roma'nın Anadolu'daki örgütlenme biçimini ve bölge üzerindeki kalıcı etkisini ortaya koyan önemli unsurlar arasında bulunmaktadır.

Arapgir Roma Yolu Kalıntıları

Malatya'nın Arapgir İlçesi sınırları içerisinde, yerleşim merkezinin güneybatısındaki Gözeli Mahallesi yakınlarında, yöre halkınca Karababa mevki olarak ta adlandırılan Kuyulan mevkiinde batıya doğru devam eden dağları ve vadileri aşan Roma dönemine ait tarihi bir yolun kalıntıları mevcuttur (**Görsel 1,2,3**). 2021 yılı Temmuz ayında Arapgir çevresindeki tarihi kültür varlıkları ile ilgili araştırmalarımız kapsamında incelediğimiz tarihi kaya döşeme yolun, Divriği, Sivas ve Kayseri istikametinde Roma dönemindeki tarihi Kapadokya bölgesi Roma yoluyla bağlandığını tahmin etmekteyiz. Bu kalıntılar, Kapadokya bölgesinden gelen ve orta Anadolu'yu doğuya ve yukarı Fırat bölgesine bağlayan ana eksenindeki yolun önemli kollarından biri olarak değerlendirilebilir.

Görsel 1: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 2: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 3: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı

Doğu-batı yönlü uzanan yolun kalıntılarına benzer bir başka Roma dönemi yolu kalıntısı Elazığ'ın Ağın ilçesi sınırlarında bulunmaktadır (**Görsel 4**). Bu yolun da Malatya'nın Arapgir ilçesi sınırlarına yönelerek batıya devam eden Roma dönemi yukarı Fırat bölgesi tali yollarından biri olduğu düşünülebilir.

Görsel 4: Elazığ-Ağın Roma dönemi yolu kalıntısı.

Tarihi süreçte Malatya Roma döneminin merkezi yerleşimlerinden biri olmuş, Arapgir çevresi de doğu-batı ulaşım hatları üzerinde önemli bir geçiş bölgesi hüviyetini kazanmıştır. Arapgir-Divriği bağlantısını sağlayan bu yol

muhtemelen yukarı Fırat havzasını hem doğuya hem de batıya bağlayan tali yollardan biri olmalıdır. Çünkü bölgenin Roma dönemindeki ana eksenlerinden biri Satala(bugünkü Kelkit/Sadak çevresi), Roma'nın önemli bir askeri üs bölgesiydi. Diğer bir ana eksen ise, doğu sınırının en büyük şehirlerinden biri olan Melitene (bugünkü Malatya) idi. Bu iki merkez arasında olması gereken ve yukarı Fırat havzasını takip eden Arapgir-Divriği geçiş koridoru üzerindeki tali yol kalıntılarından biri olarak kabul edilebilir. Zira Roma döneminde Malatya (Melitene)'dan batıda Sivas-Kayseri ve Kapadokya istikametine, kuzeyde Satala (Kelkit/Sadak çevresi) yönüne, güneyde ise Fırat havzası geçişlerine uzanan bir yol ağı kurulmuştur.

Arapgir'de geç Roma dönemi mimari özellikleri taşıyan yol, yüksek dağları yukarıya doğru hafif büklümler yaparak ve kademeli şekilde yükselerek aşmakta, dağların zirvesini aştıktan sonra vadiye doğru kademeli şekilde alçalarak ve sağa-sola khafif kıvrımlar yaparak ilerlemektedir. Vadiyi geçerken nemli zeminin iri blok taşlarla sağlamlaştırıldığı ve yer yer yuvarlak kemerli akıntı gözenekleri kullanıldığı anlaşılmaktadır. Vadiyi geçtikten sonra yaklaşık 5.5-6 m. genişlikte taş döşeli yolun kenarlarında iri blok taşlardan kalın koruma duvarları örülmüştür (Görsel 5,6,7).

Görsel 5: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 6: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 7: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Arapgir Roma dönemi yolunda, yolun oturduğu zeminin çukur ya da tümsek olma durumuna göre kenar duvarlarının yükseklik oranının değiştiği gözlenir. Yolun yürüme zeminini eşit düzeye getirmek için çukur zeminlerde hem kenar duvarları hem de yol döşemesi yükseltmek suretiyle eşit yürüme zeminli bir yol oluşturulmuştur. Yolun vadi yukarı tırmanan bölümlerinde sağa sola dönüşler yapılarak mümkün olduğunca dikey tırmanış etkisi azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu noktalarda yola yer yer hafif kademelendirilme yapılmak suretiyle zirveye yorulmadan ulaşma çözümü üretilmiştir (Görsel 8,9,10).

Görsel 8: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 9: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Görsel 10: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Vadiyi geçtikten sonra sağa-sola büküm yaparak ve yer yer yaklaşık 20-25 cm.'lik yükseltilelerle devam ederek zirveye ulaşan yolun, zirvelerdeki düz alanlarda kenar duvarlarındaki yüksekliğin ve yürüme zeminindeki döşeme yüksekliğinin, vadilere göre nispeten azaldığı dikkati çeker (**Görsel 11**)

Görsel 11: Arapgir Roma dönemi yolu kalıntısı.

Arapgir Roma dönemi yolunun geçtiği zirveye yakın noktada yer alan sarp kayalık coğrafyada ana kayaya oyularak oluşturulmuş çok sayıda mezar kalıntısı bulunmaktadır. Bu mezarlar halihazırda kaçak kazılar nedeniyle tahrip edilmiş ve yağmalanmış durumdadır (**Görsel 12,13**).

Görsel 12: Arapgir Roma dönemi yolu yakınında tahrip edilmiş mezar kalıntıları.

Görsel 13: Arapgir Roma dönemi yolu yakınında tahrip edilmiş mezar kalıntıları.

Arapgir Roma dönemi yolunun doğu kalıntılarının devamında yer alan Onar Vadisi Roma döneminden kalma çok sayıda kaya mezarı barındırmaktadır. Vadinin iki yakasına sıralanmış çok sayıda kaya mezar, Onar Vadisi'ne adeta bir nekropol vadi statüsü kazandırmaktadır (**Görsel 14,15**). Ayrıca Arapgir

evresinde çok sayıda Roma döneminden kalma kaya mezarla karşılaşılmaktadır. Bu durum Arapgir evresindeki Roma dönemi varlığını somut şekilde ortaya koyduğu gibi, konumuz olan kaya döşeme yol kalıntılarının da Roma dönemine aidiyeti noktasındaki düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Görsel 14: Arapgir Onar Vadisi Roma dönemi kaya mezarları

Görsel 15: Arapgir Onar Vadisi Roma dönemi kaya mezarlarından biri.

Arapgir Roma dönemi yolu, iri blok taşlardan örülü kenar duvarlarıyla, taş döşeme yürüme zeminiyle ve su tahliyesi için yapılmış gözenekleri ile Antalya Döşemealtı Roma yolu, Kayseri Pınarbaşı Roma dönemi yolu ve Anadolu'daki pek çok Roma yolu kalıntısı ile büyük benzerlik içerisindedir (**Görsel 16,17**).

Görsel 16: Antalya-Döşemealtı Roma yolu kalıntısı.

Görsel 17: Kayseri-Pınarbaşı Roma yolu kalıntısı.

Sonuç

Anadolu'daki Roma dönemi yol ağı, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki askerî, siyasî ve ekonomik yapılanmasının temel unsurlarından biri olmuştur. Roma yönetimi, Anadolu'nun stratejik konumunu dikkate alarak mevcut ulaşım güzergâhlarını geliştirmiş ve bunları imparatorluk ölçeğindeki yol sistemine dahil etmiştir. Bu süreçte yollar, yalnızca iki yerleşim arasındaki fiziksel bağlantılar olmaktan çıkmış; devlet otoritesinin taşraya ulaşmasını sağlayan kapsamlı bir yönetim aracı hâline gelmiştir.

Anadolu'nun farklı bölgelerinde oluşturulan yol güzergâhları, Roma'nın batı eyaletleri ile doğu sınırları arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir. Ege kıyılarından İç Anadolu'ya, Kapadokya'dan doğu sınırlarına kadar uzanan bu sistem, askerî birliklerin hareketini kolaylaştırırken aynı zamanda ticari faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle önemli kentlerin yol ağlarına bağlanması, bu merkezlerin ekonomik ve kültürel açıdan güçlenmesini sağlamıştır.

Roma yollarının Anadolu'daki etkisi sadece ulaşım alanıyla sınırlı değildir. Bu yollar aracılığıyla farklı bölgeler arasında insan, mal ve kültür hareketliliği artmış; Roma hukukunun, yönetim anlayışının ve kentleşme modelinin yayılmasına katkı sağlanmıştır. Yol ağları, Roma kültürünün Anadolu'da kalıcı izler bırakmasında etkili olan temel unsurlardan biri olmuştur. Arapgir'deki geç Roma dönemine ait yol da bunlardan biridir.

Yol yapım teknikleri, mil taşları ve günümüze ulaşan arkeolojik kalıntılar, Roma mühendisliğinin gelişmiş seviyesini göstermektedir. Roma yolları, dönemin teknolojik imkânlarıyla uzun süre kullanılabilecek şekilde tasarlanmış ve Anadolu'nun zorlu coğrafi koşullarına uyarlanmıştır. Bu özellikleriyle Roma yol sistemi, yalnızca antik ulaşım tarihinin değil, aynı zamanda imparatorluk yönetimi ve bölgesel organizasyon tarihinin de önemli bir araştırma alanıdır.

Sonuç olarak Anadolu'daki Roma yolları; askerî kontrol, idarî düzen, ekonomik bütünleşme ve kültürel etkileşim işlevlerini aynı anda taşıyan çok katmanlı bir altyapı sistemi olarak değerlendirilmelidir. Bu yollar, Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki varlığının sürekliliğini sağlayan ve bölgenin tarihsel gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur.

KAYNAKÇA

- Adams, C. (2007). *Land transport in Roman Egypt: A study of economics and administration in a Roman province*. Oxford University Press.
- French, D. H. (1988). *Roman roads and milestones of Asia Minor*. British Archaeological Reports.
- Isaac, B. (1992). *The limits of empire: The Roman army in the East*. Oxford University Press.
- Laurence, R. (1999). *The roads of Roman Italy: Mobility and cultural change*. London Routledge.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia: Land, men, and gods in Asia Minor*. Oxford University Press.
- Ramsay, W. M. (1890). *The historical geography of Asia Minor*. London John Murray.
- Talbert, R. J. A. (2000). *Barrington atlas of the Greek and Roman world*. Princeton University Press.
- Witcher, R. (1998). Roman roads: Phenomenology and ideology. *Papers of the British School at Rome*, 66, 389–403.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	
Double-Blind Peer Review:	External-independent